

ӘОЖ 070.97

Қ. Әбжанов

Әл-Фараби атындағы Қазақ ұлттық университеті,
Қазақстан Республикасы, Алматы қ.
E-mail: abzhanov.kosylgan@kaznu.kz

Әр ел өз телесериалымен танылады

Мақалада телесериалдар талданады. Алдымен сериалға анықтамалық мағлұмат беріледі. Корея мен Түрік сериалдарына қысқаша тоқталып, олардың позитивті жағы көрсетіледі. Негізінен үнді сериалы, оның ішінде «Келін фильміне талдау жасалып, сыни пікірлер айтылады. Ақырында «Қазақфильмнің» кейінгі түсірген «Алдар Көсе» фильміне принципті сын пікір айтылады.

Түйін сөздер: телесериал, фабула, сюжет, эпизод, серия, драматургия, сценарий, режиссер, редактор, лирика, фольклор.

K. Abzhanov

Each country is known for its soap operas

Article considers TV series. At the beginning definition of concept series is given. It is specified positive sides of teleserial of Korea and Turkey. The Indian TV series of «Calin» (daughter-in-law) which is generally investigated the scenario basis of the movie is exposed to criticism. And at last editing series «Aldar Kose», a proyzvodstvo of Kazakhfilm studio is given to criticism

Key words: TV Series, plot, plot, episode, series, drama, screenplay, director, editor, poetry, folklore.

К. Абжанов

Каждая страна познается своими сериалами

В статье рассматриваются телесериалы как жанр телевизионного контента. Указываются позитивные стороны телесериалов Кореи и Турции, исследуется и критикуется индийский телесериал «Келин». Также автор анализирует редактуру отечественного сериала «Алдар Косе», производства студии «Казахфильм».

Ключевые слова: телесериал, фабула, сюжет, эпизод, серия, драматургия, сценарий, режиссер, редактор, лирика, фольклор.

Телесериал профессор М.К. Барманқұловтың айтуы бойынша бас-аяғы бүтін жеке-жеке фильмдер топтамасы. Олардың әрқайсысы белгілі-бір оқиғаға құрылады. Оларды ортақ кейіпкерлер біріктіреді, оқиғалар мен сюжеттер бірінен-біріне жалғасып жатады. Онан соң әрбір серия тақырыптық желіге байланып, үлкен бір идея сомдайды. Мұндай шығармашылық теледидар табиғатына да қолайлы. Себебі сериалдың хронометражы 30-40 минут шамасында болатын жеке фильмдерін телебағдарламаның кез келген жеріне ендіруге болады. Екіншіден әрбір фильм, оқиғасы шиеленіскен, қызықты жерінен бітіп қалады да көрермен соның жалғасын күту-

ге мәжбүр болады. Мұның өзі көрерменді тарту тәсілі болып шығады. Бүгінгі күні теледидардың басым көрсетілімі телесериалдар болатыны осыдан болса керек.

Әлем елдеріндегі сияқты, қазақстандықтар да шетелдік фильмдерді карауды күнделікті өмір дағдысына айналдырған. Әсіресе түрік сериалдары немесе Корея телехикаялары өз ұлтымыз көрермендеріне майдай жағып, судай сіңіп келе жатқанын жасыруға болмай қалды. Ол дұрыс та. Өйткені Корей халқының үлкенді сыйлау, кішіге ізет, досқа адалдық дейтін адами қасиеттерді жағымды да шынайы көрсете біледі. Сонымен қатар фабуланы көп бояламамай шынайы етіп

көрсетуге тырысады. Яғни кинодраматургтер көркем фильмнің сценариін өмір шындығына барынша жақын етіп жазған. Осының өзі Корея сериалдарының құнын көтеріп тұрады. Ал Түрік киношығармашылығы тектілік пен ұлтты ұлықтайтын биік идеяларды жырлайды. Мұнда да шындықты ту ету тенденциясы бар. Демек, бұл елдердің телетуындыларынан қазақ көрермендері игі әсер алады.

Соңғы кездері үнді картиналары да қазақ көрермендерінің жан сарайына тереңдеп бара жатқандай. «Келін» десе екі қазақтың үшеуі ішкен асын жерге қоя салып, сол фильм туралы әңгімеге қызу кірісіп кетеді. Мұның асып бара жатқан ағаттығы жоқ. Қайта құптарлық себептері бар. Ол еларалық ұғынысқа бастайтын ойсалар кинобаян эпизодтарының әсерлілігі. Онан соң, қоныс-өрісі мүлде бөлек халықтардың қарапайым тірлігінің ұқсас жақтары да жоқ емес. Олардың жанымызға жақын салт-ғұрыптарына, бізге беймәлім менталитетіне зер салып, өзіміздің танымдық көкжиегімізді кеңейту мүмкіндігі болғаны әрине жақсы.

Сонымен, үнді киносы қазақ жұртшылығына көптен таныс екенін білеміз. Бірақ бұрынғы киноленталар үлкен экранға арналғандықтан оны халық кинотеатрлардан көретін. Содан ба әлде со заманның кино жасау мектебі мықты болды ма әйтеуір, сол үнді киносына тайлы-таяғымыз қалмай баратынбыз. Меніңше екіншісі дұрыстау болар, ол кездің киноиндустриясы күрделі болғанымен, шығармашылық құндылығы, идеялық ұстанымдары жоғары еді. Қалай болғанда да ол кездегі көрермендердің әсерленуін бүгінгімен мүлде салыстыра алмайсыз.

Ия баяғы «Господин-420» (Бродяга) картинасынан басталатын адамның жүрегін сыздатып, жанарынан жас сорғалатын, лирикалық шиеленісті сюжеттерге құрылған, үнді шедеврлерін қазақ қариялары әлі ұмытқан жоқ. Ал қазіргі көрермендер сол бір аға-аталары, әже-апаларының сезім сәттерін бастан кеше ала ма? Жоқ! Оның екі себебі бар. Біріншісі бүгінгі жастар «боевик» көреді, «үрей» сериалдарын тамсана тамашалайды. Бұл енді бала-немерелеріміздің еншісіне жазылған.

Десек те, үнді киноларының кешегісі мен бүгінгісінің арасы жер мен көктей екенін айтпасқа болмайды. Көркемдік жағынан да, идея көтеру жағынан да екі басқа дүниелер. Мұны талдап түсіну қажет-ақ.

Енді осы қазіргі үнді картиналарының шығармашылық болмысына зер салайық. Ой елегінен өткізер болсақ, өміртаным тұрғысынан ал-

ғанда бұл кинотуындылардың өнегелі жағынан гөрі керағар ықпал-әсерлері басым.

Алысқа бармай-ақ, осы қазір жалғасы жүріп жатқан «Келінді» саралап көрейік. Сценарлық жүйе бойынша, кей жерлерінде образдардың сомдалуы сенімге симай қалады. Яғни кинокейіпкер болмысы, өзінің өмірдегі прототипіне ұқсауы жағынан күдік туғызады, дәлірек айтқанда өмірде дәл сондай адам кездесуі мүмкін бе деген дүдәмал ойға қаласыз. Әңгімелеп отырған фильм драматургиясының қазығы – Каляни-кемпірдің түрі өзгермесе де, мінезі теріс айналып шыға келетін сәттер бар. Біздің ұғымымызда немереден артық жан болмайды емес пе!? «... Жан беруге көнер ем, сен аман бол немерем», – деп жүрген қалықпыз. Қандай халық болса да, немеренің тәттілігін жоққа шығара қоймас. Ал мына фильмде бала кезінен бауырына басып, бүкіл бұзық қылықтарын, еркелікке балап, кешіре жүріп, ешкімге кейітпей, қорғаштап келген немересі Жәгіштен бір сәтте ат құйрығын шорт кесіп теріс айналады да, Ананди – келінге жан-жүрегімен құлап түседі, қайран қаласыз! Жарайды бұл сценарий авторының «Даналық пен әділдік қариядан тарайды» деген ұлы идеяға кино желісін желкеден тартып иіп әкелгені делік. Ендеше мұның несі үлгі. Біздің қазақты баласы мен немересінен бездірмек түгіл, оларды жамандап көріңіз!..

Екінші бір эпизодта Жәгіштің екінші әйелі, дәрігер-студент бола тұра өз бетімен ота жасайды. Мұның өзі үлкен бір шиеленісті жағдай ретінде көрсетіледі. Алдымен оны аурухана басшылары «ит талаған терідей» етеді. Ол дәрігерлік этиканы бұзған болады, ұстаздарын ұятқа қалдырып, аурухананың атына кір келтірген, аса тәртіпсіз студент деп танытады. Тіпті оқудан шығару мәселесі қойылады... Келесі бір эпизодта ол нағыз адами дәрігер болып шыға келеді! Мұндағы себеп, студент-дәрігердің ота жасаған адамы сол аурухананың қамқоршысы (біздіңше құрылтайшысы) екен.

Оқиға желісі бойынша, әлгі құрылтайшы науқас ауруханаға түскенде, жұмыс орнында бірде-бір маман – хирург болмай қалады да, студент ота жасауға мәжбүр болады. Сонда өз қамқоршыларына көмек көрсететін ешбір дәрігер табылмай қалып, тағдыры студентке қарап қалуы – мүлдем күлкілі. Жарайды мұны да елемей-ақ қояйық. Қызық болғанда, кеше ғана «оқудан шығарамыз!» – деп зілдене зіркілдеген дәрігерлер, енді сол студент-дәрігердің алдында құрдай жорғалап қалады. Қоғадай жапырыла жампарсып құрметтеп жарыса мақтағандарын қайтерсіз! Жоқ бұл біздің кинодраматургия та-

лаптарына сай емес. Осы эпизод арқылы фильм авторлары аурухананың дәрігерлерін тура мағынада мазаққа айналдырады. Бұл да сценарий авторының өрескел қателігі деп бағалаймын.

Үнді кинематографиясын сынап талдауды осымен тоқтатайық. Енді өзіміздің киномыз туралы айтар болсақ, біздің кино мектебіміз олардан әлдеқайда озық екені даусыз

Жақында «Алдар көсе» сериалы телеэкранға шыға бастады. Оған тартылған актерлар құрамы жастар екен, өз рөлдерін жақсы алып шыққан. Әсіресе бозбала – Алдардың рөлін сомдаған актердің түр-әлпетінен қуақылық нышаны көрініп тұрғаны – режиссер (Д. Махаматдинов) талғамының тамаша жемісі десе болғандай. Жас таланттың актердің (Д. Серғазин) қуақы бетқұбылту шеберлігі жақсы қабылданады. Жүріс-тұрысы да қазақ даласында өскен баланы меңзейді, аңыз жанрына жарасып-ақ тұр... Телеэкранға жарқ етіп шыққан жас талант деп айтуға әбден болады. Мұның өзі режиссерлық топ жасаған кастингтің сәтті шыққан нәтижесі. Жалпы фильмнің режиссурасы тәуір...

«Бірақ кейде дарияның қайырлайды кемесі» дегендей, айтпасқа болмайтын жағдайлар болып жатады.

Фильмде екі эпизод қарныңды аштырады. Біріншісі, Алдар жаюлы тұрған өз жейдесін өзі атып салады да, әйеліне ішінде өзім болмағаныма шүкір, деп көре-көзге Қожанасыр болып қалады!?! Алдар мен Қожанасырдың болмыстары да, ақыл парасаттары да екі бөлек емес пе? Алдар ақылды қу, Қожанасыр аңқау, бірақ ақылды, ұтқыр жан. Рас, екеуі де халықтық персонаждар, содан да екеуі де адал парасат иелері. Бірақ бұл екеуінің іс-әрекеттері бірдей не ұқсас деуге құқық бермейді. Ал киноэкран арқылы екеуінің әрекеттерін бұлай алмастырып көрсету ауыз әдебиетіне қиянат жасау болып шығады!

Екіншісі, Алдар көсе Райымбек деген байды алдап кетеді. Жарайды Алдар алдамаған бай аз шығар, бірақ халқымыздың атақты батыры, ардақты ақылгөй әулиесінің атын ақымақ байға бергені қалай?! Фильм авторларына қазақтың қыруар аттары жетпеген бе? Шындап келгенде бұл екеуі қазақ киносының беделін белінен шойрылтатын мәселелер. Автор ма, редактор ма, қайсысы болса да, қазақ фальклорынан бейхабар, ұлттық рухымызға жаны ашымайтын шығармашылар деп айтпасқа амалым жоқ! Кешіріңіздер!

Әдебиеттер

- 1 Барманқұлов М. Деньги или власть. – Алматы, 1997.
- 2 Қабдулов З. Сөз өнері. – Алматы, 1992.
- 3 Kinoidia.org/Load/indijskij_serial_kelin_nevestka_anandi_onlajn_besplatno/1-1-0-1
- 4 thefilmkz.net/komedia/2728-aldar-kose-teleserial-2011-2012.html

References

- 1 Barmankulov M. Dengi ili vlast. – Almaty, 1997.
- 2 Kabdolov Z. Soz oneri. – Almaty, 1992.
- 3 Kinoidia.org/Load/indijskij_serial_kelin_nevestka_anandi_onlajn_besplatno/1-1-0-1
- 4 thefilmkz.net/komedia/2728-aldar-kose-teleserial-2011-2012.html